

Cuprins

CRIZELE DE DUPĂ CRIZĂ

O lume fără busolă și fără hegemon

PAUL DOBRESCU

Cuprins

Introducere. Boala dezvoltării lente.....9

PARTEA I

Miza perioadei pe care o trăim este statutul lumii dezvoltate

Capitolul 1. O lume fără viziune	25
Capitolul 2. Datoriile și dezvoltarea	51
Capitolul 3. „Magnifica meditație asupra inegalității“	72
Capitolul 4. Testele netrecute ale globalizării.....	85
Capitolul 5. Prigonirea statului	109

Partea a II-a

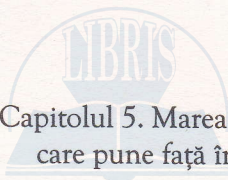
„Dezvoltații“ se vor încuscri cu „emergenții“, precum nobilimea cu burghezia

Capitolul 1. Trei lecturi germane asupra lumii de astăzi.....	133
Capitolul 2. Noua tentativă germană de a deveni putere mondială.....	152
Capitolul 3. „Noul Drum al Mătășii“, semnătura de politică economică a Chinei.....	181

PARTEA A III-A

Șahul geopolitic euroasiatic

Capitolul 1. În anticamera unui nou bipolarism global	217
Capitolul 2. America ascultă și nu ascultă de Brzezinski	239
Capitolul 3. Partiturile geopolitice ale conflictului din Ucraina.....	257
Capitolul 4. Europa, prima putere care decontează conflictul din Orientul Mijlociu	287

Capitolul 5. Marea Chinei de Sud: primul conflict
care pune față în față America și China..... 310

Concluzii. Dezvoltarea nu se primește cadou!..... 337

introducere. Boala dezvoltării Chinei..... 9

PARTEA I

Miza perioadelor de care a trecut este stadiul lui dezvoltării

Capitolul 1. O mare în viața 23

Capitolul 2. Dezvoltarea și dezvoltarea 31

Capitolul 3. „Marea de Sud” și dezvoltarea 33

Capitolul 4. Trecutul dezvoltării și dezvoltării 85

Capitolul 5. Dezvoltarea actuală 109

Partea a II-a

„Dezvoltarea” se vede în dezvoltarea cu dezvoltarea

progresul dezvoltării cu dezvoltarea

Capitolul 1. Trei teorii dezvoltării și dezvoltării 133

Capitolul 2. Dezvoltarea și dezvoltarea 153

putere mondială

Capitolul 3. Noua Era a Mării de Sud, dezvoltarea de putere 181

Capitolul 4. Dezvoltarea și dezvoltarea 191

PARTEA A III-a

Săptămânile dezvoltării europene

Capitolul 1. În orientarea dezvoltării și dezvoltării 211

Capitolul 2. America și dezvoltarea și dezvoltării 230

Capitolul 3. Dezvoltarea și dezvoltării și dezvoltării 257

în Europa

Capitolul 4. Europa, prima putere care dezvoltă 281

conflictul din Oceanul Indian 281

O LUME FĂRĂ VIZIUNE

1.1. Confruntarea economică

a fost locul războiului de altădată

Un prestigios teoretician al strategiei militare afirmă¹ „Primul Război Mondial a fost principalul eveniment al secolului XX, din care au decurs toate evenimentele ulterioare. Strategia Sh. Field este convingător, adăugă Colin Clark, în lucrarea sa „Retraîn literar afirmația, că se poate vorbi de un război mondial, care vorbește despre un război mondial”.

PARTEA I

Miza perioadei pe care o trăim este statutul lumii dezvoltate

Suntim nevoia unei precizări. Când spunem că nu avem în vedere doar anii 2008-2009. Afirmăm că tocmai căzută „prefigurant secolului” are în vedere un șoc major, oportunități și crize, care include decenții pierzătoare în 2008-2009 (perioadă în care am ajuns să ne dezvoltăm cu ritmuri de 3-4 ori mai mari decât stările dezvoltate), momentul propriu-zis al crizei, care a pus

¹ John A. Gray, *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în geopolitică*, Editura, Iași, 2010, p. 25.

CAPITOLUL 1

O LUME FĂRĂ VIZIUNE

1.1. Confruntarea economică a luat locul războiului de altădată

Un prestigios teoretician al strategiei miliare afirmă: „Primul Război Mondial a fost principalul eveniment al secolului XX, din care au decurs toate celelalte”.¹ Gary Sheffield este convingător, adaugă Colin Gray², cu condiția să nu interpretăm literal afirmația „din care au decurs toate celelalte”. Mai curând, este vorba despre un eveniment care a marcat profund sau, dacă vrei, fără de care nu vom înțelege tabloul de ansamblu al veacului de când încheiat.

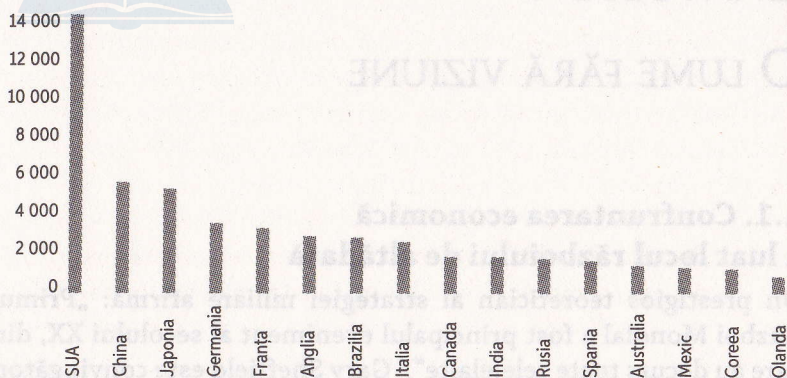
Secolul XXI nu este diferit; un eveniment situat tot la începuturi – criza izbucnită în 2008, la capătul unor ani de evoluție nebună – joacă un rol similar cu cel exercitat de prima conflagrație mondială. Am putea chiar spune că secolul XXI va fi mai puternic marcat de acești ani de început și de criza care a urmat decât a fost secolul XX de prima conflagrație mondială. Pur și simplu, primul deceniu prefigurează secolul. În modalități pe care nu le înțelegem acum, dar pe care viața – pe măsură ce se vor scurge anii – le va dezvolta și le va face din ce în ce mai clare.

Simțim nevoia unei precizări. Când spunem *criză* nu avem în vedere doar anii 2008–2009. Afirmația că recenta criză „prefigurează secolul” are în vedere un sens mai cuprinzător al crizei, care include deceniul premergător lui 2008–2009 (perioadă în care emergenții s-au dezvoltat cu ritmuri de 3–4 ori mai mari decât statele dezvoltate), momentul propriu-zis al crizei, care a jucat

¹ Colin S. Gray, *Războiul, pacea și relațiile internaționale: O introducere în istoria strategică*, Polirom, Iași, 2010, p. 99

² *Idem*

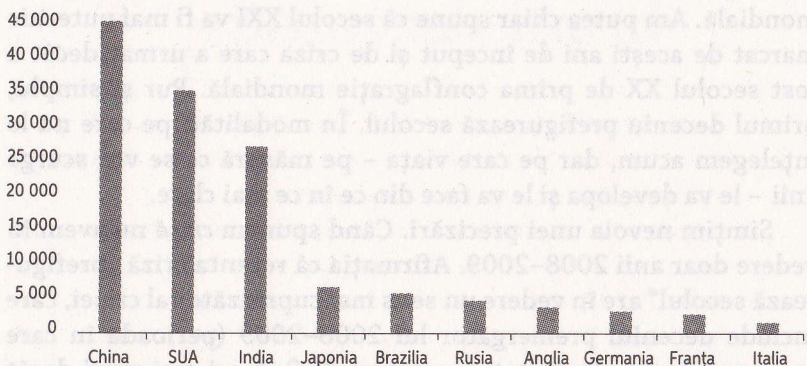
16 000 Miliarde de dolari

■ Cele mai mari economii în 2010

Sursa: Jim O'Neill, *The Growth Map*, Penguin Group, New York, 2013, p. 41

50 000 Miliarde de dolari

■ Cele mai mari economii în 2050

Sursa: Jim O'Neill, *The Growth Map*, Penguin Group, New York, 2013, p. 42

un rol de „test“ pentru evoluțiile parcurse până atunci, precum și perioada post-criză, caracterizată printr-o refacere mai rapidă a emergențelor și o evoluție lentă și inegală a dezvoltărilor. Deci, în sensul acesta mai complex, criza prefigurează secolul. Am putea menționa mai multe argumente în favoarea afirmației de mai sus. Cel mai important ni se pare a fi diferențele izbitoare dintre ierarhia lumii în 2010 și cea din 2050.

Firește, orice proiecție trebuie privită cu multă prudență. Vom vedea dacă evoluția va confirma ceea ce cercetătorii previzionează pentru mijlocul secolului. Există mai multe asemenea evaluări. Nimeni nu contestă însă faptul că, în 2050, pe podiul ierarhiei economice a lumii se vor situa China, SUA și India. Angus Maddison, prestigios istoric al economiei, vorbește despre evoluția economică a lumii de-a lungul istoriei și, în acest cadru, despre prefacerile care au loc în orizontul anilor 2030. „Preconizez că dinamismul economic cel mai accentuat va avea loc în economia asiatică, în special în China și India; ponderea Asiei în PIB-ul mondial va fi de 53 de procente, în timp ce ponderea Europei Occidentale, a SUA și a altor țări din orbita Occidentului va scădea la 33 de procente. Nivelul veniturilor în Asia se va situa în continuare la o treime din cele ale Europei Occidentale. Prin urmare, estimez că trendul despre care am vorbit se va menține și după 2030“.¹

Există, totuși, ceva ce deosebește începuturile acestor secole (succesive). Unul a debutat printr-un eveniment sângeros, și sângeros a fost tot secolul, marcat de conflagrații și confruntări militare; celălalt a debutat printr-o competiție economică acerbă, printr-o criză de proporții și evoluția lui va purta amprenta, am spune că va fi adânc marcată de ravagiile competiției economice. Va însemna cumva acest lucru mai multă liniște, mai mult calm, mai multă destindere? Nu, *încordarea doar se transferă* din domeniul militar în cel economic. Muniția va fi, într-adevăr, diferită. În acest secol, „glonțul“ sau, dacă preferați, „racheta“ va fi

¹ Angus Maddison, *Contours of the World Economy I-2030 AD: Essays in Macro-economic History*, Oxford University Press, New York, 2007, p. 316

reprezentată de mărimea PIB-ului, de PIB-ul per capita, de străpunerile tehnologice etc. Consecințele vor fi aceleași: prăbușirea unor lumi și înălțarea altora, erodarea unei ordini internaționale și nașterea alteia, schimbări radicale de ierarhii economice, de ierarhii de putere. Nu mai avem de-a face cu un război clasic, ci cu unul economic. Substanța dramatismului se va conserva însă, neîndoielnic.

Edward Luttwak – istoric american de origine română – vorbește despre „o competiție geo-economică” caracterizată printr-o „gramatică a comerțului și o logică a războiului”. Competiție geo-economică ale cărei reguli comerciale sunt „gramatical” corecte, păstrează logica dură a confruntării, în ultimă instanță logica războiului. Purtat însă cu alte „arme”. Observați mai atent lumea de astăzi: câmpul de bătălie de altădată este înlocuit cu cel al competiției economice. Într-un anume fel, conflictul militar era mai egal cu el, mai transparent: „gramatica” și „logica” lui mergeau în aceeași direcție, serveau același scop. Competiția economică este mai înșelătoare, chiar mai parșivă: „gramatica” împrumută un aer de corectitudine unei confruntări care, prin consecințe, este la fel de dureroasă, dacă nu chiar mai dureroasă decât cea militară.

E adevărat, competiția economică nu prilejuiește vărsare de sânge, dar facilitează o realocare a afluenței și a șanselor de afirmare pe termen mediu și lung. Nu mor oameni, dar sărăcesc sau sunt aduși în situații umilitoare; nu sunt încheiate tratate dictate de învingător, dar sunt dăltuite evoluții care au exact aceleași efecte; nu se mai iau prizonieri, dar cavalerii armatelor economice învinse sunt transformați în adevărate marionete; nu curge sânge, dar va curge multă, multă suferință.

Câteva împrejurări speciale imprimă competiției economice o duritate aparte, accente suplimentare de gravitate. *Globul parcă s-a mai restrâns* pentru că actorii economici – state sau corporații – au o forță care impune, o forță dominatoare. Pe terenul central al competiției economice se pătrunde greu. Acolo sunt deja statele consacrate, iar, în prezent, perimetrul acesta privilegiat este luat cu asalt de emergenți. Lupta pentru putere este nemiloasă, iar conservarea pozițiilor câștigate, a piețelor de desfacere

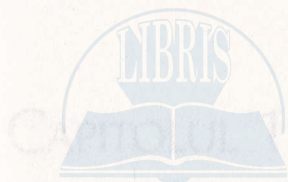
sau a sferelor de influență nu lasă prea mult loc pentru negocieri și înțelegeri. Zgomotul asurzitor al armatelor de altădată este înlocuit cu o liniște încordată. La capătul unei asemenea perioade, aflăm despre falimente, prăbușiri, despre degradarea unor țări făcută de agențiile de rating, chiar despre declinul unor puteri sau superputeri...

Ca să ne dăm mai bine seama de intensitatea competiției economice pe plan internațional este bine să menționăm un lucru esențial: *cererea la nivel global scade*. Ceea ce imprimă competiției economice notele specifice luptei pentru existență. Cu deosebire pentru statele mici și mijlocii, care trebuie să facă eforturi disperate spre a-și găsi – ori spre a păstra – un loc sub soarele economic al planetei. John L. Campbell și John A. Hall precizează că particularitățile competiției economice din zilele noastre sunt sugestiv exprimate de formula: „Adam Smith conduce acum lumea.”¹

Cineva spunea că „nimic nu este mai destabilizator decât ridicarea unei superputeri”. Așa este, dar de data aceasta se ridică nu doar o superputere, ci o lume – lumea asiatică, dacă avem în vedere acest continent, lumea emergentă, dacă luăm în considerare ascensiunea indubitabilă a țărilor-continent, a țărilor care și-au făcut din dezvoltare un adevărat crez. Nu se stinge bine un conflict că alte trei apar în locul lui; „primăverile” de tot felul se succedă, dar nu se revarsă în bunăstare, ci în instabilitate și haos. Cum am putea explica o asemenea situație? America nu mai este puterea de altădată, dominând fără putință de tăgadă toate domeniile unei puteri moderne și impunând respectul regulii. Între timp, nu a apărut nici o altă putere care să-i ia locul sau care să dorească să facă acest lucru. Ordinea instituită după al Doilea Război Mondial, într-un fel revigorată prin cea instaurată după Războiul Rece, nu mai reflectă raporturile de putere din lumea de astăzi.

Se mai adaugă ceva pe lângă care trecem prefăcându-ne că nu observăm. Încet, încet, statul s-a retras din multe activități pe care le prestase cu succes de-a lungul ultimelor secole. El s-a mai

¹ John L. Campbell și John A. Hall, *The World of States*, Bloomsbury, Londra, 2015, p. 40

TREI LECTURI GERMANE ASUPRA LUMII DE ASTĂZI

PARTEA A II-A

**„Dezvoltații“
se vor încuscri cu
„emergenții“, precum
nobilimea cu burghezia**

CAPITOLUL 1

TREI LECTURI GERMANE ASUPRA LUMII DE ASTĂZI

1.1. Viitorul nu trebuie doar prevăzut, ci și pregătit

Într-o lume care abundă în analize, evaluări, proiecții, lipsește de multe ori chiar substanța previziunii adevărate. Care are în vedere nu extrapolările de tot felul, tendințele deja vizibile, ci mai ales ceea ce se procesează și se modelează în adâncuri; ceea ce nu apare ca tendință pregnantă, ci doar ca prefigurare. Sau ceea ce apare la suprafață, dar nu și-a dezvoltat decât parțial importanța. Doar trimite mesaje pentru cine are urechi să audă și minte să priceapă. Cum să dai atenție unei prefigurări sau unei tendințe care apare timid pe întinderea societății? Lumea serioasă se ocupă de „dominante“, de ceea ce este „presant“, de ceea ce formează „agenda“. Prefigurările? Cel mult sunt discutate de lumea academică. Nu pătrund prin ușile capitonate ale birourilor unde se iau deciziile importante.

La ce anume privim când dorim să întrevădem posibile evoluții ale lumii de azi după ce momentul critic al crizei a trecut? La procesele care închid în ele multe învățăminte, la realitățile social-economice dinamice, la statele care vor avea un cuvânt mai greu de spus în prefigurarea zilei de mâine. Din această perspectivă, orice încercare de a identifica dominantele perioadei care vine nu poate fi făcută fără a avea în vedere politica Americii, singura superputere a lumii. Strategia Americii, opțiunile și proiecțiile ei vor reprezenta adevărate repere, *fundalul analizei* pe care o încercăm. Am găsit de cuviință să alegem două țări dintre cele mai dinamice din punct de vedere economic, două state care au trecut cu bine de criză, ba am putea spune că au ieșit întărite după trecerea seismului economic: Germania și China. Politica unui stat care

are performanță economică în condiții atât de critice reprezintă o „bibliografie“ obligatorie pentru cei preocupați de perioada care vine. Una dintre țările alese face parte din grupul statelor dezvoltate și reprezintă „locomotiva economică“ a Uniunii Europene; cealaltă, o țară emergentă, este și ea locomotivă, locomotivă a spațiului est-asiatic și, mai ales, „locomotivă mondială“ în anii critici ai crizei și ai perioadei imediat următoare.

În cazul Germaniei, am selectat ceea ce am putea numi „trei lecturi germane“ asupra lumii de astăzi. Azi multe voci admiră performanțele economice ale Germaniei. Puțină lume își îndreaptă însă privirea asupra perioadei care a premers și a întemeiat aceste succese. Cum ar fi normal și chiar obligatoriu. Am selectat pentru cititori două poziții, două analize semnate de către două personalități de primă mărime ale Germaniei. Doi foști cancelari – Helmut Schmidt și Gerhard Schröder. Amândoi autorii au pus la dispoziție în primul rând țării lor și tuturor celor interesați două strălucite analize focalizate pe o realitate din ce în ce mai impunătoare: *evoluția și rolul piețelor financiare globale*. Elaborările de care vorbim datează din perioada pre-criză. Ceea ce a reprezentat un argument suplimentar în alegerea făcută. Seriozitatea cu care o societate se îngrijește de propriul viitor se observă și în efortul pe care îl face de a înțelege și preveni evoluții neconvenabile; de a corecta din vreme, de a avertiza, de a mobiliza energiile înainte ca necazul să apară. Este ceea ce distinge națiunile care știu ce vor și sunt cu adevărat preocupate de perspectiva propriei deveniri. A treia „lectură“ este semnată de – probabil – cel mai mare filosof în viață al Europei, Jürgen Habermas, și se referă la angajamentul european al Germaniei – temă de o actualitate care nu poate scăpa nimănui.

În legătură cu China, am selectat o inițiativă care ne vorbește despre lumea de azi mai mult decât câteva volume de analiză. Avem în vedere înființarea Băncii Asiatice pentru Investiții în Infrastructură (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB). Inițiativa respectivă a fost discutată, e adevărat, dar semnificația sa mai largă a fost trecută, în bună măsură, cu vederea. „S-a creat o bancă“, s-ar putea spune. Da, dar această inițiativă a bulversat

Europa și Asia. A produs un mic seism politic, a deteminat poziții neașteptate din partea unor state-fanion, a generat un adevărat freamăt economic și politic.

După cum se va observa, analizele și inițiativele selectate au un numitor comun: zona financiară a lumii. Fie că vorbim de piețe financiare, fie că avem în vedere sistemul bancar al lumii, zona financiară a planetei devine terenul predilect al unor confruntări și dispute. Faptul nu este deloc întâmplător, pentru că trăim o epocă a financiarizării, pentru că recenta criză a fost, cel puțin în prima parte, o criză financiară, pentru că ordinea financiară a lumii, așa cum a fost ea stabilită după cea de-a doua conflagrație mondială și consolidată după încheierea Războiului Rece, a început să genereze o serie de nemulțumiri în rândul emergenților, dar și al unor state dezvoltate.

Nu este întâmplător că două țări dinamice sunt preocupate, într-un fel sau altul, de ordinea financiară a lumii. Să nu ne imaginăm că este vorba despre „un asalt” asupra ordinii financiare. Nu, ci de acțiuni de autoprotecție, de semnale, de inițiative, care, corelate, vizează în ultimă instanță sistemul financiar global, ordinea mondială în acest domeniu esențial. Referindu-se la crearea Băncii Asiatice pentru Investiții în Infrastructură, la temerile pe care le-a generat această inițiativă, prim-ministrul Chinei, Li Keqiang, precizează: „Este mai curând concepută ca o completare la actualul sistem financiar internațional. China dorește să concluzeze la menținerea acestui sistem. Și suntem dispuși să avem în continuare un rol în consolidarea lui. Iar dacă este nevoie de reformarea actualului sistem, suntem de asemenea dispuși să lucrăm împreună cu celelalte țări pentru a-l face mai drept, mai corect, mai echilibrat”.¹ Observați: în prima parte a aprecierii se

---

¹ Transcript Li Keqiang, *Financial Times*, 15 aprilie 2015. Pe 31 martie 2015, prim-ministrul Chinei a acordat un interviu în exclusivitate publicației *Financial Times*, reprezentate de Lionel Barber, David Pilling, Jamil Anderlini. Publicația amintită a rezervat o pagină acestui interviu, în care citatele din afirmațiile premierului Li Keqiang alternează cu comentariile ziariștilor respectivi. În varianta online a publicației apare și transcriptul interviului din care am citat.

vorbește despre susținerea sistemului financiar internațional, dar, în partea finală, se menționează și disponibilitatea de a lucra, evident tot „împreună“ cu alte state, la transformarea sa. Deci nu putem spune că inițiativa chineză reprezintă o alternativă, dar ea, cu diplomație, desenează un mare semn de întrebare în dreptul sistemului financiar internațional. Aceasta este particularitatea momentului, puțin înțeleasă, puțin discutată. În domeniul politic, confruntările sunt deschise, câteodată chiar contondente. În cel financiar-bancar, totul îmbracă o formă silențioasă. Care ne arată cât de important și cât de sensibil este subiectul. Încercăm să ne apropiem și noi de el prin intermediul lecturilor și inițiativelor menționate. Nu înainte de a preciza că asemenea analize și inițiative pot anunța – pe termen lung – consecințe politice sigure. Când doi actori importanți împărtășesc o anumită nemulțumire în legătură cu aceeași realitate – în cazul nostru, sistemul financiar-bancar internațional –, prin forța lucrurilor ei se apropie. Mai ales dacă și alte tendințe economice și comerciale lucrează în același sens. Deci nu este deloc exclusă apariția unor *constelații de putere pe cale de a se construi*.

1.2. Prima lectură: forțe care fac din capitalism un „capitalism de pradă“

La 1 februarie 2007, Helmut Schmidt publică în *Die Zeit*¹ un articol faimos. Care a fost imediat tradus și a figurat pe multe forumuri de dezbateri, cum ar fi site-ul Wall Street², unde l-am putut consulta și noi. Influența articolului este asociată cu prestigiul autorului – fost ministru de finanțe și fost cancelar –, cu momentul publicării – începutul lui 2007, în preziua declanșării crizei –, dar, evident, și cu adâncimea analizei. Când criza a izbucnit și a confirmat judecățile și aprecierile fostului cancelar german, studiul de care vorbim a fost propulsat într-o actualitate de netăgăduit. O personalitate de talia lui Jürgen Habermas îl citează, la

¹ *Die Zeit*, nr. 06, 1 februarie 2007, <http://www.zeit.de/2007/06/Globale-Finanzmaerkte>

² <http://www.wallstreet-online.de/diskussion/110961>

cinci-șase ani distanță de la publicare, de mai multe ori în termeni reverențioși. Pentru că vorbim de reprezentanți ai clasei politice la cel mai înalt nivel, despre elita politică și răspunderile ei, este momentul să menționăm un fapt care pe noi ne-a impresionat. Helmut Schmidt este finanțist și om politic. Dar el are înregistrate două concerte pentru pian, de Bach și Mozart. Ar trebui să fie un moment de luare-aminte. Se spune că pentru a forma o elită într-un domeniu este nevoie de munca a trei generații. Trei încordări succesive întinse pe perioada unui secol. Motiv de meditație cu privire la pofta noastră de a introduce rupturi și discontinuități când trebuie și când nu trebuie. Istoria noastră, oricum, nu a fost săracă în asemenea discontinuități. Dacă mai adăugăm și noi alte fracturi, pur și simplu condiția primă de formare a unei elite, cea a unei minime continuități pe un arc de timp de minim câteva decenii succesive nu mai poate fi îndeplinită. Iar în absența unei elite adevărate, totul se poate prăbuși.

Iată aprecierea de început a acestui articol-avertisment publicat pe site-ul Wall Street: „Banca newyorkeză de investiții Goldman Sachs a plătit 16 miliarde de dolari pentru salariile echipei de conducere și ale angajaților; suma plătită de primele cinci bănci americane de investiții în același scop este de 36 de miliarde de dolari. Pentru un german obișnuit, este o sumă inimaginabilă... Fără să vrei, te întrebi dacă ce se întâmplă pe piețele financiare este în regulă”. „Piețele financiare” este o formulă utilizată frecvent fără a fi clar ce conținut desemnează. Nu susținem că Helmut Schmidt conturează explicația-standard a acestei noțiuni. Date fiind pozițiile oficiale pe care le-a deținut, competența sa în domeniul financiar, putem spune că avem de-a face cu o analiză care întrunește multe din caracteristicile unei abordări-reper. Deci ce sunt piețele financiare?

Când ne ocupăm de un fenomen nou, este esențial să înțelegem momentul și contextul în care el a apărut. După părerea autorului, globalizarea piețelor financiare a început în anii 1970, într-un context foarte complicat, caracterizat de izbucnirea crizei petrolului; este momentul în care țările exportatoare de petrol au constituit un adevărat cartel, ca element de presiune asupra lumii